

Dalsnuten - BLI MED Å FARGE SANDNES GRØNT

Valgprogram for

Miljøpartiet De Grønne Sandnes

Kommunevalget 2015 - 2019

TENK NYTT. STEM GRØNT.

Les mer om sakene våre

- Fornybar Sandnes
- Bedre livskvalitet
- Klimasmart samferdsel
- Folkehelse
- Dyrevelferd
- Barnehage - Utdanning

www.mdg.no/sandnes

BLI MED Å FARGE SANDNES GRØNT

«et grønt, nært og bedre lokalsamfunn»

Fornybar Sandnes

«fornybar økonomi skaper et bærekraftig samfunn»

Tenke globalt og handle lokalt er et mantra som ofte brukes i forhold til vår tids største utfordring, klimakrisen. Det handler om at vi i Sandnes kommune også må bidra og ta vår del av ansvaret for

klimautfordringene. Vi i MDG Sandnes vil være talspersoner for tilrettelegging for en rask overgang til et lavutslippssamfunn.

Når det gjelder næringsvirksomhet vil vi arbeide for at det etableres og prioriteres bærekraftige miljøvennlige virksomheter. Vi ønsker at kommunen skal være en pådriver i dette arbeidet og utrede nye muligheter til dette skiftet. Hva kan kommunen gjøre for å stimulere til denne endringen?

Vi kommer også til å jobbe internt i MDG for at det etableres Statlige støtteordninger og bedre rammevilkår for et grønnere næringsliv. Mye av næringslivet vil være som før, men nødvendige tiltak må iverksettes for at vi skal drive videre som en lavuslippskommune.

Vi ønsker å utrede mulighetene for støtteordninger for solceller eller grønne tak på næringsbygg og private eiendommer. Videre at det skal etableres smarte ordninger som sparer energi, som for eksempel felles vann til luft varmepumper, støttet delvis av kommunen. Dette både til næringsvirksomhet og i private nabolag og borettslag. Dette vil så lede til mindre strømutfgifter og bedre rammevilkår for næringsvirksomheten og sparte utgifter og utslipp. Vi ønsker også å utrede muligheten for at næringsvirksomhet som eventuelt produserer mer strøm enn de forbruker, skal få godt betalt for overskuddsenergien liksom private husstander. Vi vil at det etableres stimulerende ordninger som leder til at det lønner seg for både næringsvirksomhetene og private å investere i strømsparende tiltak.

MDG Sandnes var sterk pådriver for at den såkalte Fee og dividend modellen kom inn i det nasjonale partiprogrammet til MDG før stortingsvalget i 2013, som eneste parti i Norge (Se vedlegg). Dette er en karbonskatt som betales tilbake likt til hele folket. Ordningen er dermed selvfinansierende. Folket vil like denne «avgiften», siden de fleste vil få mer tilbakebetalt enn de betaler. Denne karbonskatten omtales også som den nye Robin Hood modellen. Det er altså ikke en endelig skatt, men alt betales tilbake til folket. Her «tar» Robin Hood fra de som ikke er så miljøvennlige og gir til dem som er miljøvennlige. Det skal lønne seg både for private og næringslivet å innrette seg miljøvennlig. Vi ønsker å bruke mer gulrot enn pisk for at samfunnet skal bli bærekraftig. Det skal være kjekt, det skal lønne seg og det skal bli normen å velge de miljøvennlige alternativene. Vi kommer til å være pådriverer for at denne modellen innføres i Norge og det vil hjelpe oss her i Sandnes og alle andre kommuner i landet til å ta steget til et lavutslippssamfunn mye raskere. Klimaforskere og anerkjente økonomer omtaler denne modellen som løsningen på klimakrisen. Å innrette seg miljøvennlig snarest mulig vil gi et konkurransefortrinn i fremtiden for Sandnes og Norge. Vi ønsker også å vurdere/utrede muligheten for at modellen kan innføres lokalt i Sandnes der dette måtte være formålstjenlig eller ønskelig i forhold til miljøforbedringer. Det er svært viktig at vi i oljeregionen Rogaland etablerer nye næringsbein å stå på og begynner omstillingen snarest mulig. Derfor er det svært viktig at vi stimulerer til denne omstillingen. Vi ønsker å skape en levende grønn by med bærekraftige og miljøvennlige arbeidsplasser. Vi vil vise at vi kan lage et enda bedre velferdssamfunn, men basert på bærekraft. Et samfunn andre ønsker å ta etter og blir inspirert av. Vi vil vise at grønt er bedre. Da kommer endringen av seg selv.

Det er viktig for MDG Sandnes å verne matjorda. Vi ønsker å puste nytt liv i alle de små gårdsbrukene vi har i kommunen. Vi foreslår at kommunen, gjennom barnehager og skoler og eldre institusjoner, skal gi støtte til å kjøpe andeler i økologiske andelslag. Vi ønsker andelslagene skal få betalt for å gi informasjon om dette tilbudet, slik at dette sprer seg raskere. Kunnskapen om hvordan vi dyrker ulike grønnsaker skal økes, slik at vi sikrer selvforsyningen. Vi vil gjennom dette jobbe for at kommunen skal bli selvforsynt av økologisk og helsefremmende kortreiste grønnsaker. I mange år, har altfor mange snakket om at vi må legge ned småbruk og satse på stordrift. Vi ønsker også å tenke motsatt. Vi mener at gjennom andelslag

kan skape en ny vekstnæring i Sandnes, hvor vi blir selvforsynte av økologiske grønnsaker som kan forsyne skoler, barnehager, eldreheim og andre med helsefremmende kortreiste grønnsaker til overkommelige priser. Vi vil «puste» nytt liv i småbrukene og gi næringen nye bein å stå på.

Vi vil arbeide for at skolene kan etablere det de hadde før, skolehager. Vi vil at kommunen skal tilrettelegge for at tilgjengelige parseller stilles til disposisjon for skoler og barnehager. Vi tror at både voksne og barn vil finne det berikende å få slik kunnskap. Dette vil gi både innsikt i det å dyrke og høste fra jorda, men ikke minst vil det føre til økt fokus på sunn mat. En fisk som en har fisket selv, smaker bedre. Dette samme vil egendyrkede grønnsaker gjøre.

Ved at småbruk helt eller delvis brukes til andelslag vil gi en ny næringsvei for bøndene. I stedet for enklest mulig drift, kan andelslag lede til mye større produksjon på gårdene, mindre monokultur, mindre behov for sprøyting uten at prisen for andelsdeltakerne eller sluttkjøpere blir for høy. Slik sunn økologisk og helsefremmende produksjon kan konkurrere mot industri produsert giftsprøytete grønnsaker. Vi ønsker en generell overgang til mindre sprøyting i det norske landbruket og kommunen for øvrig.

- Prioritere grønn næringsutvikling og tilrettelegge for en rask overgang til en bærekraftig lavutslippskommune.
- Verne matjorda, støtte økologisk og bærekraftig jordbruk, småskaladrift og økologiske andelslag
- Etablere lokale støtteordninger for fornybar energi og ENØK tiltak

Livskvalitet

«glede framfor økt forbruk»

Miljøpartiet De Grønnes mål er et medmenneskelig samfunn i økologisk balanse. Vi tror mange ønsker å ta ut fremtidige effektiviseringsgevinster i økt fritid i stedet for økt kjøpekraft. Det er ikke flere «dingser» vi trenger, men mindre stress og mer fokus på mellommenneskelige relasjoner. Økt fritid skal kunne brukes til å redusere stresset i hverdagen til familiene og hele samfunnet. Vi tror at når den enkelte kan bruke mer tid på det de er opptatt av og som gir mening vil det øke livskvaliteten og lykkeopplevelsen generelt i samfunnet. Det kan blant annet være å tilrettelegge for mer tid med egne barn eller eldre i familien, dyrke parforholdet og vennskap, gjøre en innsats i det frivillige organisasjonslivet, holde på med en hobby eller annet som gir mening. Samfunnsoppgaver som i dag ikke løses, vil i større grad løses ved økt fritid og engasjerte mennesker som gjør det de brenner for. Livskraftige familier gir styrke i lokalsamfunnet og er nerven for et varmere og mer levedyktig og inkluderende samfunn for alle mennesker i ulike livssituasjoner.

Oljealderen går mot slutten og vi vet vi må skaffe nye bein å stå på – og det haster. Omstillingen må begynne nå. Vi ønsker å utnytte våre kloke hoder til utvikling av et fornybart samfunn. Miljøpartiet De Grønne går inn for en bærekraftig framtid hvor enkeltmennesket trives og er i balanse med lokalsamfunnet – og hvor lokalsamfunnet er i god balanse med det globale samfunnet. Vi ønsker å ta ansvar for fremtiden og stoppe ødeleggelsen og overforbruket av naturen på bekostning av fremtidens generasjoner.

Sandnes skal være en by for grønn, kreativ og moderne utvikling. Samtidig må vi bevare og vedlikeholde vår historiske identitet, som «sykkelbyen Sandnes». Byen skal være levende og pulserende med et rikt

kultur- og opplevelsestilbud, og sosiale møteplasser for alle. Økt satsning på kollektivtrafikk og sykkel skal gjøre det enklere å leve uten bil. Slik vil vi bidra til reduserte utslipp og samtidig bedre luftkvaliteten og lokalmiljøet i byen. Vi vil etablere enveiskjørte gater i sentrum for å få plass til park, sykkelfelt og bredere fortau. (La dere inspirere og se denne korte TED filmen fra NY.

https://www.ted.com/talks/janette_sadik_khan_new_york_s_streets_not_so_mean_any_more#)

Vi vil arbeide for at sentrum og vågen skal bli et sosialt og trivelig samlingssted og handelssentrum. Dette vil vi gjøre ved å tilrettelegge for grønne lunger og fremme støtteordninger for lokale markeder og grønne utsalgssteder.

Her i Sandnes vil vi verne friområder, matjord, dyrkbar jord og prioritere park og grøntområder. Et trivelig naturområde er tilgjengelig på Dale, og vi i Miljøpartiet De Grønne vil arbeide for å tilrettelegge områdene ved gamle Dale psykiatriske sykehus til en miljøpark. Vi ønsker å utvikle Dale til noe nytt og spennende for hele folket. Gjerne med hjelp av dugnad og frivillighet.

Vi vil jobbe for et mylder av trivelige fellesområder som parker, lekeplasser, scener, kulturstier, hinder og joggeløyper. Levende miljøer med frukttrær og bærbusker i byens parker. Urbant landbruk og parsellhager der vi kan dyrke egne grønnsaker. Grønne og dyrkbare tak der det er mulig. Vi ønsker også å utrede muligheten for grønne tak på nybygg og bygg som oppgraderes. Dette vil bedre luftkvaliteten, fremme arts mangfold av insekter og fugler, samt redusere belastningen på avløpssystemet ved styrtregn.

Vi vil arbeide for at barns, funksjonshemmedes og eldres rettigheter og helsetilbud styrkes gjennom økt satsning på aktivitet, kosthold, mening og innhold. Vi tror på medmenneskelighet og egeninnsats framfor å la «pillen» være løsningen på alle livets problemer. Det finnes mange andre måter å få en friskere befolkning på, enn kun medisiner og dens bivirkninger.

Her i Sandnes vil vi arbeide for å tilrettelegge for bruk av frivillige ressurser som pensjonister og mennesker som ønsker å bruke sin livserfaring og fritid til uløste samfunnsoppgaver. Vi må tenke nytt og ta i bruk de ubrukte ressursene vi har blant mennesker. Disse frivillige kan blant annet nyttes i helse og sosialtjenesten, skolen og barnehager. De frivillige skal ikke erstatte fagfolk, men være et supplement. Dette vil gi mening og mindre ensomhet, virke forebyggende og rehabiliterende. Ikke minst vil det øke livskvaliteten for den enkelte og på den måten indirekte spare samfunnet for enorme pengeutbetalinger i form av trygd og helseutgifter. Det vil også være en måte å bygge broer mellom generasjonene og gi et varmere og bedre samfunn. Noe vi jo alle ønsker oss.

Vi mener at kultur og fritidstilbud også har stor betydning for livskvaliteten. Barn, unge og folk i alle aldersgrupper og livssituasjoner skal ha tilgang til et allsidig tilbud. Det skal være plass og økonomisk mulig for alle til å delta.

Her i Sandnes vil vi støtte og bidra til et levende, fargerikt og attraktivt sentrum ved å benytte byens utearealer til kunstnerisk aktivitet og utendørs aktiviteter og gi ulike kunstuttrykk muligheten til å utfolde seg.

- Tilrettelegge for urbant jordbruk på bynær jord og i gårdsrom.
- Støtte og tilrettelegge for frivillig arbeid til uløste samfunnsoppgaver.
- Vi ønsker et varmere og mer inkluderende samfunn med mindre stress.
- Prioritere park og grøntområder.

Klimasmart samferdsel på alle områder

«Nye løsninger for trafikkproblemene»

Vi ønsker en overgang til nullutslippstrafikk. Dette innebærer elektrifisering av biler, busser og ferjer. Vi vil arbeide for å opprettholde gode ordninger for elbilen, slik at overgangen til en fossilfri bilpark går hurtigst mulig. Dette vil skape bedre nærmiljø med mindre støy og lokal forurensing. Vi ønsker også å jobbe for mindre bruk av piggdekk, slik at svevestøv og veislitasje reduseres så mye som mulig, til beste folkehelsen og de myke trafikantene. Vi ønsker å etablere målestasjoner for forurensing. Videre nødvendig frekvens for feiing av veiene, slik at luftkvaliteten blir best mulig og tilfredsstillende året rundt.

Alle partier ønsker at folk skal starte å sykle. Samtidig opplever vi at lite blir gjort. Vi vil tenke nytt og helhetlig. Vi vil løse kjøproblemene her og nå, ikke en gang langt inn i fremtiden. Vi jobber ikke for halvhjertede løsninger, men helhetlige, som virker året rundt. Skal vi satse mye penger på sykkel må vi søke løsninger som faktisk virker året rundt og uansett vær, vind og temperatur. Vi vil at Sandnes skal børste støvet av «merkenavnet» som sykkelbyen. Vi vil at Sandnes skal bli den beste sykkelbyen i Norge, og kanskje ta opp konkurransen med internasjonale sykkelbyer som København og Amsterdam. Vi har visjoner for Sandnes. Dårlig vær, regn, vinter og vind, gjør at forutsetningene ikke de beste for å etablere en sykkelby i Sandnes. I tillegg har vi lange avstander og mye bakker. I dag er det svært få som sykler om vinteren eller når det regner eller er dårlig vær. På slike dager ser vi også at køene øker, siden flere kjører bil enn på dager med god temperatur og fint vær. Det vil ikke være smart å lage trafikk-løsninger som kun virker om sommeren eller når været er bra. Vi vil derfor jobbe for at sykkelstamveien langs motorveien forlenges fra Stangeland til Bogafjell som sykkelstamveien. Videre ønsker vi at sykkelstamveien fra Stangeland til Forus oppgraderes til sykkelstamveien. Dette alternativet kan bygges som en tunell oppe i luften og dermed kan vi sette i gang umiddelbart, uten å bruke tid på ekspropriasjoner og annet tidkrevende planleggingsarbeid. Vi kan selvsagt bruke mye mer penger på å bygge ut veiene, men dette har vist seg å lede til ytterligere økning av biltrafikken og mer kø. Køene bare forflytter seg. Vi mener derfor at vi kan spare mye penger på en slik helhetlig løsning. Vi vil løse kjøproblemene her og nå. (Stadig flere snakker om sykkelstamveier. Les mer om denne muligheten i disse linkene, (<http://www.aftenbladet.no/meninger/Tor-vi-tenke-originalt-2907974.html> og <http://www.osloby.no/nyheter/sykkelpatroljen/Lanserer-svevende-ekspressvei-for-syklister-over-E18-7745934.html>)

Vi ønsker også å satse på den fantastiske elsykkelen. Elsykkelen gjør Sandnes like flat som København og avstandene blir «kortere». Satser vi på elsykkel er det derfor ingenting som tilsier at vi ikke kan bli en like god sykkelby som København. Sykkel kan få en renessanse og bli tilgjengelig for alle. Men elsykkelen er mye dyrere enn vanlige ordinære transportsykler og derfor vil vi arbeide for at elsykler subsidieres av

kommunen med 20 %, opptil 5 000,-. (Paris kommune og Overhella kommune innført slike støtteordninger <http://www.nrk.no/verden/gronn-revolusjon-i-paris-trafikken-1.8118471> og <http://www.overhalla.kommune.no/tilskudd-til-kjoep-av-el-sykkel.5725565-81362.html>)

Vi mener i tillegg at alle som sykler og gjør «jobben» for at andre skal kjøre køfritt, skal honoreres for dette. Derfor vil vi innføre en gulrot, som vi kaller motsatte bompenger. Dette skal være en ordning som finansieres av bompenger. De som sykler i rushtiden blir godskrevet en gratis bompassering gjennom bomringen. Kjører en ikke bil i det hele tatt skal en også kunne få utbetalt penger fra bomselskapet en gang i året. (Se vedlagt link, hvor motsatte bompenger omtales her som genialt, <https://worldstreets.wordpress.com/2014/09/19/pedestrians-and-cyclists-receive-reverse-toll-money-in-norway/>)

Men skal vi bli en sykkelby, må vi lage et sammenhengende sykkelveinett med effektive tilførselsveier til sykkelstunellen/sykelstamveien langs motorveien også. Tanken er at selv om en må sykle ute i vær og vind et stykke, vil mange flere velge sykkel, dersom det er relativt korte avstander, 1-2 km, frem til sykkelstunellen og le for vær og vind. Sykling i sykkelstunellene vil også lede til en «smitteeffekt». Flere og flere vil finne ut at det går fint an å sykle/elsykle utenom tunellene, også om det er ruskevær.

Et samlet kommunestyre i Sandnes har gått inn for en «motorvei» over Gandsfjorden til 7 milliarder kroner. Dette er svært mye penger og Sandnes har ikke fått støtte fra Fylkeskommunen for denne prioriteringen. I langtidsplanene for veibygging er nå 70 % av de 22 milliardene som er budsjettet, avsatt til kollektiv- og sykkel. Det utgjør hele 15,4 milliarder. Settes 30 % av de 15,4 milliardene av til sykkel, slik MDG Sandnes ønsker, har vi 4,6 milliarder til satsing på sykkel. Vi ønsker derfor å fremme forslaget om en «miljøbro», signalbygg og turistattraksjon over «indrefiletten» av Gandsfjorden, i stedet for en støyende, lite miljøvennlig og sjenerende motorvei. En sykkelbro, som gjør at vi kan sykle raskere fra Aspervika/Hana til Forus enn om en kjører bil. Denne er anslått til mellom 300-500 millioner. Legger vi på en milliard kan den oppgraderes til en kollektiv og sykkelbro med kun et felt. Årsaken til at en sparer mye penger er at en har kun et felt, f eks enveiskjøring i retning rushtrafikken, samt at en ikke trenger å gjøre like store ombygninger i tilknytning til broen. Vi vil også se på muligheten for at elbiler skal kunne benytte broen, så lenge det ikke er til hinder for de syklende eller kollektivtrafikken, for raskere overgang til nullutslippsbiler.

I tillegg vil vi jobbe for at det skal settes inn egne vogner på Jærbanen og Ålgårdbanen, for sykkel. Vi vil arbeide for at det skal være gratis å benytte kollektivtrafikk, samt gratis å ta med sykkel. Det er svært lite samfunnsøkonomisk at tog og busser går med tomme seter. Det er heller ikke særlig fornuftig sett fra et klimaperspektiv. Samtidig står biler i kø og slipper ut unødvendig CO₂. Derfor vil vi at kollektivtilbudet skal være gratis, slik at dette blir populært, bedre og at folk lærer seg å bruke dette.

Ålgårdbanen er noe selvsagt MDG Sandnes ønsker å prioritere. En «miljøgavepakke» til regionen, som må åpnes snarest. Det anslås at det kun vil ta 2 år å gjøre den ferdig. Alt er klart og ingen utsettelse på grunn av grunnverv er nødvendig. Vi mener anslagene om trafikken er beregnet altfor lavt, spesielt siden vi ønsker at dette skal være et gratis gode. Dette kan finansieres ved ulike alternativer som for eksempel gjennom bompenger. Uansett valg av finansiering er vi sikre på at dette vil være populært for hele folket og lede til umiddelbar løsning av køproblemer i regionen. Vi ønsker at det jobbes for høy

frekvens. Det at vi også vil satse på kombinasjonen sykkel og tog, vil gi et stort trafikkgrunnlag og fulle tog, som effekten var i København, når en kunne ta med sykkel gratis på toget. MDG Sandnes vil satse på kollektiv og ønsker gode og effektive tilbud som blir benyttet og er reelle og gode erstatninger for bilen. Kombinasjonen kollektiv og sykkel/elsykkel, kan også konkurrere ut bilen på lengre strekninger. (Stor økning av reisende både med og uten sykkel, når en tilrettela for at sykkel kunne tas gratis med på i København. Les mer om effekten fra København da de lot sykler gå gratis på toget, <http://www.dn.no/dnaktiv/2011/07/11/-problematisk-med-sykkelpa-tog-i-norge>)

Vi er klar over at dette forslag som vil koste. Det vil koste å skape endringene som skal til for å ta overgangen til et mer miljøvennlig samfunn. Men det å bygge mer motorveier koster også svært mye. Dette er løsninger for fremtiden. Løsninger som avviker kjøproblemen her og nå og ikke en gang langt frem i tid. I tillegg vil det virke forebyggende på folkehelsen ved at flere våger å sykle. Dette er løsninger som vil virke og som folket vil elske. Vi vil vise at vi kan få bedre løsninger selv om vi velger miljøvennlig og bærekraftig. Nå har vi i altfor mange år tilrettelagt kun for bilen og redusert mulighetene for sykkel. Folket ønsker å sykle og derfor skal vi tilrettelegge for dette. Kostnadene ved å satse på helhetlige løsninger for sykkel, blir uansett rimeligere enn mer veiutbygging. I tillegg vil dette gi store helsefordeler. Daglig sykling gir ikke bare mindre livsstilssykdommer og et lengre liv, men også bedre psykisk helse og lykke. «Grønn resept», se nedenfor. Det gir mer «Value for money» og noe folket vil ha.

Vi vil arbeide for at ferjen mellom Oanes og Lauvik opprettholdes, men at det settes inn en elektrisk ferje. På denne måten vil vi spare mye unødvendige Co2 utslipp ved at de som bor på Forsand unngår å måtte kjøre omvei rundt Tau og Ryfast.

Vi vil utrede muligheten for flere enveiskjørte veier i bysentrumet. Dette vil skape mer rom for parker og grøntområder, hvor sykkelen og folk kan ferdes, uten at det går nevneverdig ut over fremkommeligheten for bilen. Gatene kan males grønne og det blir mer liv i gatene. Vi vinner gatene tilbake til folket. Dette er gjort i andre byer til og med New York, som nevnt ovenfor, med stor suksess, glidere borgere og yrende liv i gatene. Vi ønsker også å se på mulighetene for permanent stenging av gater for biler etter hvert, der det er mulighet for dette.

Vi ønsker flere gågater i Sandnes. I «sykkelbyen» Sandnes er det ikke lov å sykle å Gågata. Vi ønsker at det skal være tillatt å sykle også i Gågata. Det er viktig at det tilrettelegges for sykkel overalt. Vi kan derfor ikke ha gågater hvor det er forbudt med sykkel. Men selvsagt med krav til normal aktsomhet og stoppeplikt for syklene i forhold til gående.

Sykkelen skal satses sterkt på, og den nye elsykkelen skal vi utnytte mye mer. Elsykkelen kan plutselig lede til at sykkel blir et alternativ for alle og vil være en reell konkurrent til både bilen og kollektiv. Denne muligheten er det viktig at politikerne ser og blir klar over og planlegger for. Folk ønsker å sykle/elsykle og derfor skal vi legge til rette for svært gode løsninger til beste for miljøet, kjøproblemen og folkehelsen.

- Gratis kollektivtrafikk og gratis sykkel på tog, buss og båt
- Gjenåpne Ålgårdsbanen, egne sykkelvogner og gratis!
- Elektrisk miljøferje Oanes-Lauvik
- Overgang til elbuss og elbiler og sammenhengende sykkelveinett
- Støtte til elsykkelkjøp med 20 % opptil 5000 kroner
- Motsatte bompenger for dem som sykler i rushtiden

- Forlengelse av sykkelstamveien fra Stangeland til Bogafjell som sykkelstunell
- Oppgradering av sykkelstamveien fra Stangeland til Forus til sykkelstunell.
- Bygge miljøbro for sykkel og buss over Gandsfjorden.

Folkehelse

"forebygge fremfor helbrede"

Vi tror vi kan spare både individet og samfunnet for enorme kostnader både menneskelig og økonomisk ved forebyggende tiltak i kommunen.

Vi tror på et fellesskap som gir oss den samhörigheten vi trenger. Vi tror på frihet og rom for individuelle valg. Vi tror på et mangfold av måter å bo på og omsorg tilpasset den enkeltes behov og ønsker. Som mennesker har vi alle ekstra behov i perioder. Enten når vi er barn, gamle og pleietrengende eller noen ganger også i vår beste alder. Vi tror på at alle med ekstra behov må få tilbud om oppfølging og hjelp på en verdig og respektfull måte. Medmenneskelighet, samarbeid og solidaritet er grunnverdier og lokalsamfunnene må utvikles slik at disse verdiene styrkes. Vi vil gjøre sykehjemmene om til trivelige institusjoner hvor tillit, trivsel og respekt for beboerne står i høysetet. Vi vil at ressursene skal økes og at institusjonene skal styrkes på menneskelig omsorg, trygghet og psykisk omsorg. Ingen skal måtte dø alene. Vi vil ikke sette bestemor «ut på anbud», men styrke brukermedvirkning, pårørendes involvering og påvirkning når den syke ikke selv kan ivareta egne behov.

Vi vil tilby unge funksjonshemmede tilpasset oppfølging og egen bolig. Stadig søke etter nye måter å hjelpe rusavhengige og psykisk syke å bli friske på. Vi tror at veldig mange kan få hjelp til å bli friske på andre måter enn kun ved medisiner. Lavterskel, rehabiliteringstilbud, tverrfaglighet og bruk av supplerende og alternative terapimåter kan være virkemidler her. Vi tror vi vil få flere suksesshistorier innen eldreomsorgen, psykiatrien og rusoppfølgingen ved å tenke nytt også her.

Kortreist og giftfri mat bidrar positivt i klimaregnskapet og helsen. Selvforsyning av mat er viktig for Miljøpartiet De Grønne. Det gjør at vi selv kan bestemme dyrkningsmåte og forebygge hva vi får i oss av giftstoffer. Det finnes mange muligheter til kreativt å utnytte byens områder til lokal matproduksjon, og derfor ønsker vi å tilrettelegge for småskaladyrking over hele byen. Vi ønsker også å bidra til konsum av mer bærekraftig mat i det offentlige ved å tilby mer økologisk, vegetarisk og fairtrade mat. Dette vil vi gjøre blant annet ved å innføre kjøttfrie dager i kommunens institusjoner, øke andelen av økologisk mat til 50% og bruke Debio sølvmerke i alle offentlige kantiner. Videre vil vi unngå at sukkerbasert mat og drikke selges eller serveres i barnehage, skole, eldreomsorg og ellers i alle kommunale sammenhenger.

For å hindre all sløsing med mat vil Miljøpartiet De Grønne legge til rette for utdeling av overskuddsmatvarer fra butikker, kantiner og restauranter til mennesker som trenger den.

- 50 % økologisk og sukkerfri mat og drikke i alle barnehager, skoler, kantiner og eldreinstitusjoner.
- Styrke lavterskeltilbudene innen rus, psykiatri og helsesøstertjenesten.
- Rehabilitering og aktivisering i stedet for medisiner.

Dyrevelferd

"glade dyr"

Vi ønsker at alle dyr skal behandles godt. Vi vil gi støtte til organisasjoner som jobber med dyrevelferd slik at disse kan drifte mottak og omplasseringshjem for dyr som kommer i nød. Støtte kampanjer for sterilisering, kastrering og ID-merking av kjæledyr.

Støtte økologisk og respektfullt dyrehold i matproduksjonen. Tilrettelegge for forebyggende tiltak mot vannskjøtting av husdyr. Vi ønsker at Sandnes kommune skal være aktive i omstillingen og avviklingen av pelsdyrnæringen til annen grønn og miljøvennlig næring.

Barnehage - Utdanning

«barna er den viktigste investeringen vi har»

Vi vil prioritere bekjempelsen av mobbing og bedre skolemiljøet. Det vil også lede til bedre læringsmiljø og gjøre barna i større grad i stand til å utnytte sin evner og kvaliteter.

Vi vil blant annet fokusere på å fange opp de som faller utenfor. Å bruke ressurser på barn forhindrer mye lidelse også i framtiden og er den beste investeringen i lengden.

Som nevnt over ønsker vi at skolehager og andeler i økologiske andelslag støttes av kommunen. Dette vil gi mye praktisk læring og øke forståelsen til barna av viktigheten av å ta vare på naturen.

Vi mener at det skal være en prioritert rett at barn skal tildeles barnehageplass nærmest mulig bostedet, på lik linje med at det er normalt at de går på den skolen som er nærmest hjemmet. Dette vil lede til bedre lokalmiljø. Ungene kjenner hverandre fra nærmiljøet, noe som øker tryggheten og gir en bedre start på skolegangen. I tillegg er dette miljøvennlig fordi foreldre slipper å kjøre omveier til arbeidet, eller de kan simpelthen benytte sykkelen eller elsykkelen i forbindelse med levering og henting.

Som nevnt tidligere ønsker vi også her å se på muligheten for at resurspersoner som pensjonister og andre kan benyttes på frivillig basis til uløste oppgaver innen barnehage og skole. For eksempel at de stiller opp som trivselsagenter og tilrettelegger for lek slik at alle inkluderes i friminuttene. Pensjonister er en stor ressurs med masse livserfaring og kompetanse i forhold til medmenneskelighet. Dette vil også være en mulighet til et bindeledd mellom generasjonene og økt mulighet for respekt og forståelse mellom generasjonene. Vi mener dette i stor grad vil kunne forebygge utestenging og mobbing i skolen for barna og øke livskvaliteten for den frivillige. Dette koster kommunen svært lite, men vil gi desto mer tilbake til den enkelte og samfunnet.

Vi mener også at en kreativ og velutstyrt skolegård øker trivselen og læringspotensialet til barna. Vi tror at fysisk aktivitet gjør barna bedre i stand til å ta imot kunnskaper og at det forebygger mobbing.

- Prioritere arbeidet med bekjempelse av mobbing
- Øke trivsel ved å utstyre skolegården for fri lek og aktivitet
- Krav om at barn prioriteres tildelt barnehageplass i nærmiljøet
- Støtte gjeninnførsel av skolehager og gi andeler til barnehager i økologiske andelslag

- Bruk av frivillige til bedre skolemiljø

MDG i Sandnes vil jobbe for at Sandnes skal bli en lavutslippskommune så raskt som mulig.

MDG i Sandnes vil jobbe for at vi får best mulig livskvalitet blant mennesker og dyr.

MDG i Sandnes vil jobbe for at barns, funksjonshemmedes og eldres rettigheter og helsetilbud styrkes ved «grønn resept», som aktivitet, kosthold, mening og innhold.

Valget står mellom grønt eller grått. Stem derfor Grønt!

Vi vil hverken til venstre eller høyre, men opp og frem!

Les mer på www.mdg.no/sandnes

Listetoppene til bystyre - 2015 - 2019

Fra venstre Cathrine Fuglestad (2), Alexandra Gjerdrum (5), Erlend Kristensen (1), Camilla Vanessa Askeland (4) og Zain Rage (3)

Miljøpartiet De Grønne Sandnes (MDG) sitt motto er GRØNT, NÆRT og BEDRE. Vi ønsker å søke smarte løsninger. Løsninger som viser at grønne og bærekraftige valg er bedre. Vår oppgave som politikere vil være å tilrettelegge samfunnet for at vi raskest mulig blir et lavutslippsamfunn. Vi ønsker at de grønne valga blir de naturlige og enkle å ta, nettopp siden de er bedre.

Vi vil jobbe for å redusere forurensingen og klimautslippene. Vi vil arbeide for gode lokalsamfunn med meningsfulle liv. Vi verdsetter mer fritid fremfor økt kjøpekraft. Vi vil tilrettelegge for miljøvennlige alternativer som sykkel, kollektivtrafikk og elbil. MDG Sandnes vil derfor utfordre de andre partiene til å tenke nytt og bærekraftig.

Bli en del av vår framtidvisjon - Det er **din** framtid det gjelder.

Annet

Kommunesammenslåing

I regional og kommunalpolitikk vil vi i MDG Sandnes arbeide for at innbyggerne selv skal avgjøre om de ønsker å endre kommunestrukturen. Dersom det skulle bli en kommunesammenslåing, vil vi jobbe for at dette kombineres med økt selvstyre og lokal medvirkning.

Vedlegg: Beskrivelse av Fee og Dividend modellen

Fee og dividend modellen - Løsningen på klimakrisen er Robin Hood i «ekte grønne klær»!

Løsningen på klimakrisen? Hvorfor er det så få som snakker om denne løsningen da? Svaret på det siste spørsmålet kommer nok av at modellen er fremstilt litt for kompleks og vanskelig. Her er et eksempel på hvor enkelt det kan gjøres.

Før vi går videre, kan vi stolt meddele at MDG Sandnes var sterk pådriver for at MDG fikk denne løsningen inn i partiprogrammet før Stortingsvalget i 2013. Vi er for øvrig det eneste partiet som har programfestet denne modellen. Mens handlingslammede politikerne har arbeidet for et aldri tett «karbontak» og internasjonale avtaler lar vente på seg, kan vi altså bli et lavutslippssamfunn på kort tid. Tiden er inne for handling i stedet for kun flotte, men tomme ord. En løsning hvor vi ikke går ned, men opp i velstand og lykke.

Hva ville Robin Hood gjort om han levde i dag, hvor vi omtaler klimakrisen som vår tids største utfordring? Han ville selvsagt tatt fra «miljøsvina» og gitt til de miljøvennlige. Men skal vi «ta» fra miljøsvina må vi være smarte, som reven Robin Hood. Vi har vel alle et «klimasvin eller flere i skapet». Og ingen liker å bli tatt fra eller lurt. Derfor må løsningen også være det folket vil mene er rettferdig. Dersom vi

legger til at hver enkelt som innretter seg miljøvennlig, vil tjene på modellen, begynner vi å nærme oss noe som et stort flertall av folket vil slutte seg til. I dag er det litt for mange som gir blaffen. Dersom naboen gjør det, uten å måtte betale for det, er det lett for andre å følge etter.

Det er flere og flere som ønsker å innrette seg miljøvennlig, men det er ikke alltid så enkelt, når de miljøvennlige alternativene ofte er de dyreste. Markedskreftene drar gjerne i feil retning. MDG ønsker å benytte disse urkreftene hos mennesket til å løse klimakrisen i stedet. Vi ønsker «superspissene», markedskreftene, over på det «grønne» laget. Spisser som støtt og stadig vil score klimamål. Det har det til nå vært beklagelig lite av. Vi er nødt å endre strategi og forsterke laget.

Mange har begynt å prate om at vi må innføre en karbonskatt. Samtidig har vi over hele verden, også i Norge, en befolkning som er lei av stadige økninger i skatter og avgifter. En økning på 5 kr literen for bensin og diesel ville gitt ramaskrik i media. Få politikere vil stå på barrikadene for dette, som vil være det samme som et politisk selvmord. Noen vil kanskje også stå i fare for ikke å bli bedt i neste familieselskap. Dermed blir en ren karbonskatt et dårlig virkemiddel i praktisk politikk. Vi trenger derfor smartere løsninger som faktisk vil virke også i praksis. Så hvordan kan vi innføre en karbonskatt, som faktisk flesteparten av folket vil like og politikerne som innfører dette vil bli gjenvalgt og ikke utstøtt av egen familie?

Det er her den moderne Robin Hood kommer inn i bildet. Karbonskatten blir ikke en endelig skatt, men gis i sin helhet tilbake til alle skattepliktige i landet. Vi bruker samme ordning som finnes når vi har betalt for mye skatt, da får vi tilbakebetalt.

La oss si at vi deler folket inn i tre grupper. 1/3 er de miljøvennlige, som sykler eller tar buss og betaler derfor ikke noe på ordningen. 1/3 slipper ut CO₂, som snittet, de betaler for eksempel 1 000,- ekstra i avgift i måneden. Den siste 1/3 slipper ut dobbelt så mye som snittet. De betaler 2 000,- ekstra i avgift hver måned. Alt betales så tilbake til alle tre gruppene i sin helhet, tilsvarende 1 000,- kr hver. De miljøvennlige tjener 1 000,- kr på modellen. Denne gruppen vil mene det er rett og rimelig at en skal få betalt for å innrette seg miljøvennlig, slik at andre kan kjøre kjøfritt. Gruppe to betaler

like mye som de får refundert. De har ikke noe imot modellen, men finner den motiverende, ved at de med enkle grep kan gjøre justeringer, som gjør at også de vil tjene på modellen. Gruppe tre, «miljøsvina» taper 1 000,- hver måned. Men de er overhode ikke dumme. De vil ikke ha noe av å bli «lurt». Dermed finner de smarte løsninger som gjør at de slipper å tape på ordningen. De begynner å sykle/elsykle, ta bussen, eller skaffer seg en elbil, som for øvrig flere og flere har funnet ut ikke bare er et godt alternativ til fossilbilen, men heller et bedre. På denne måten får vi med oss hele folket til å få en rask overgang til lavutslippssamfunnet. Det begynner å bli kult og smart å innrette seg miljøvennlig, siden vi også tjener på dette. Vi bruker de sterke markedskreftene til å sette hele folket i arbeid for å løse klimakrisen. Vi løser kun klimakrisen dersom alle bidrar.

Modellen er ment å innføres over tid. Vi lager en opptrappingsplan over for eksempel 5 år. Samfunnet får tid til å endre seg, men alle regnestykker viser at en like gjerne kan ta skiftet med en gang. De miljøvennlige alternativene vil vinne frem og bli normen.

Hva skjer så etter år 5-10 når alle har blitt miljøvennlige og ingen betaler lengre inn til ordningen? Dette er ikke en modell for å finansiere velferdsstaten, men en modell for å løse klimakrisen. Vi dreier forbruket fra ikke bærekraftig forbruk til miljøvennlig forbruk. Opplevelser og helse fremfor bruk og kast samfunnet.

Dette er bare et eksempel på hvordan modellen effekt kan brukes for en raskere overgang fra fossilbilen til heller bruk av elbil, sykkel/elsykel og kollektivtrafikk. Dette vil lede til mindre kø, mindre CO₂ utslipp, bedre luft, mindre støy og bedre folkehelse. Et typisk eksempel på at det å velge miljøvennlig er bedre. Modellen kan brukes på alle områder en ønsker endringer til miljøvennlige alternativer.

Et eksempel på at vi vil bruke markedskreftene til å løse klimakrisen. MDG vil hverken til venstre eller høyre, men opp og frem!